Gespreksnotitie – minimumstraffen in het algemeen en geweld tegen hulpverleners in het bijzonder

Namens de drie reclasseringsorganisaties,

Dr. J.J.N. Westerik – bestuurder Reclassering Nederland

Inleiding

Geweld is in alle gevallen onaanvaardbaar. Het is logisch en goed dat de politiek bijzondere aandacht vraagt voor geweld tegen hulpverleners. Zij staan immers namens en voor ons allen in de frontlinie. De beelden van de afgelopen jaarwisseling staan bij ons allen nog scherp op het netvlies. Dat bij zwaar, opzettelijk geweld tegen hulpverleners soms zware (gevangenis)straffen passend zijn, staat buiten kijf.

In deze notitie zet de reclassering uiteen hoe zij kijkt naar het doel van minimumstraffen in het licht van de motie-Van der Plas/Yesilgöz-Zegerius (28684, nr. 812), wat zij overigens vindt van minimumstraffen en gaat zij ten slotte in op plegers van geweld tegen hulpverleners.

De reclassering concludeert dat minimumstraffen niet betekenisvol bijdragen aan het beoogde doel, ook overigens onwenselijk zijn en dat dit bij geweld tegen hulpverleners in het bijzonder geldt. Op grond hiervan geeft de reclassering u in overweging om geen wetgeving voor te bereiden waarmee minimumstraffen worden ingevoerd.

Het invoeren van minimumstraffen draagt niet betekenisvol bij aan het beoogde doel

In de motie wordt geconstateerd dat geweld tegen hulpverleners tijdens demonstraties en rellen op geen enkele manier geaccepteerd mag worden en verzocht om voorbereiding van wetgeving waarin minimumstraffen worden ingevoerd.[1] De kennelijke veronderstelling van de motie is dus dat de strafrechtelijke norm onvoldoende wordt gesteld zonder minimumstraffen. De reclassering kan deze redenering niet volgen.

De strafrechtelijke norm wordt immers gesteld door strafbaarstelling en de ernst van de overtreding ervan komt tot uitdrukking in de strafdreiging. Op grond van de strafvorderingsrichtlijnen eist het openbaar ministerie (OM) reeds 200% zwaardere straffen bij mishandeling jegens ambtenaren of andere gezagsfunctionarissen.[2] Op basis van de rechterlijke oriëntatiepunten voor straftoemeting kan mishandeling van een slachtoffer in het kader van de uitoefening van werkzaamheden in het publieke domein aanleiding zijn voor strafverzwaring.[3] Dit laat zien dat zowel OM als rechtspraak zwaardere straffen in beginsel passend achten in het geval van geweld tegen hulpverleners.

De reclassering ziet niet hoe minimumstraffen – gegeven deze context – op een betekenisvolle manier bijdragen aan het beoogde doel van (aanvullende) normstelling. In de motie wordt hieraan voorbij gegaan. Alleen al om deze reden kan niet toegekomen worden aan de introductie van minimumstraffen.

---

1 Overigens zou volgens de overwegingen van de motie opzettelijk geweld tegen hulpverleners tijdens demonstraties en rellen vaker voorkomen. De reclassering is niet bekend met feitelijke onderbouwing hiervan.

2 Richtlijn voor strafvordering mishandeling (2020R008).

3 Oriëntatiepunten voor straftoemeting en LOVS-afspraken (2025).

Het invoeren van minimumstraffen is ook overigens onwenselijk

De overweging om minimumstraffen in te voeren is impliciet gebaseerd op de onterechte stelling dat vergelding het belangrijkste strafdoel is en de ernst van het delict de belangrijkste strafbepalende factor.

Hoewel vergelding een legitiem strafdoel is, is het niet het enige of het belangrijkste. Slachtoffers én daders én samenleving zijn er namelijk ook bij gebaat als nieuwe geweldsdelicten worden voorkomen. Door deze dader (speciale preventie) of andere daders (generale preventie). Straffen hebben bovendien tot doel om daders weer op een verantwoorde wijze te laten deelnemen aan de samenleving (resocialisatie). Het is de reclassering niet duidelijk hoe het invoeren van minimumstraffen zich zou verhouden tot het belang een balans te vinden in het bereiken van de verschillende strafdoelen.

Sterker nog, alle strafbepalende omstandigheden laten zich op voorhand niet inschatten. Rechterlijke vrijheid is om deze reden bij uitstek van belang. Rechters verdienen ons vertrouwen dat ze ten behoeve van de strafoplegging alle relevante aspecten beoordelen. Dat is dus behalve de ernst van het delict, ook de persoon van de verdachte en overige omstandigheden van het geval.

Op het moment dat minimumstraffen strafrechters daadwerkelijk beperken in het opleggen van wat zij een passende en geboden straf achten, kan dit leiden tot disproportionele strafoplegging, met bovendien een hoger recidiverisico en dus een hoger risico op meer slachtoffers. Bovendien is het opleggen van een passende straf van belang voor een succesvolle tenuitvoerlegging. De kans dat een niet passende straf succesvol kan worden uitgevoerd is kleiner. Dit kan leiden tot een verdere en onnodige belasting van de al verstopte strafrechtketen.

Voor zover de motie zo begrepen moet worden dat op dit moment maatschappelijk onaanvaardbaar lichte straffen worden opgelegd – waarvoor de reclassering overigens geen aanwijzingen heeft – is het temeer gelet op voornoemde bezwaren cruciaal om eerst te onderzoeken of minder ingrijpende instrumenten beschikbaar zijn. Hierbij valt in ieder geval te denken aan gesprekken met de magistratuur over strafverzwarende factoren en eventuele aanpassing van de richtlijnen of oriëntatiepunten.

De overweging om minimumstraffen in te voeren verhoudt zich overigens niet tot wetgeving die op dit moment in voorbereiding is. Zo introduceert het wetsvoorstel aanscherping taakstrafverbod een hardheidsclausule en de mogelijkheid om de taakstraf te combineren met voorwaardelijke straffen, juist omdat het huidige taakstrafverbod – feitelijk de enige minimumstraffen die we in Nederland kennen – te rigide is. En wordt op korte termijn de parlementaire behandeling verwacht van het initiatiefwetsvoorstel Slimmer straffen dat de mogelijkheid voor de strafrechter om een passende straf op te leggen juist uitbreidt.

Minimumstraffen bij geweld tegen hulpverleners zijn in het bijzonder onwenselijk

Recent is in opdracht van het WODC onderzoek gedaan naar strafverhoging bij zogenoemde Veilige Publieke Taak-delicten.[4] Uit het onderzoek blijkt dat het bepalen van een straf voor officieren van justitie en rechters ook bij VPT-delicten maatwerk is. Hoewel daarbij rekening wordt gehouden met de ernst van het feit, waarbij het VPT-aspect

[4] DSP-groep (2024). Strafverhogingen bij Veilige Publieke Taak-delicten. Hoe voor VPT-feiten strafeisen en straffen worden bepaald.

meetelt, is dit slechts één van de vele mogelijk relevante strafbepalende factoren. Zo is relevant dat ongeveer de helft van de daders van VPT-feiten geen 'berekenende asociale personen' zijn, maar personen zijn die psychische problemen hebben. Dit heeft consequenties voor de typen opgelegde sancties. Het betekent bovendien dat minimumstraffen niet bijdragen aan generieke preventie voor deze personen. De reclassering acht het in deze context bijzonder onwenselijk dat de rechter gebonden zou zijn aan bepaalde minimumstraffen.

Onder meer tijdens de afgelopen jaarwisseling lijkt – ook volgens de korpschef van de Nationale Politie – sprake te zijn van geweld dat wordt gepleegd in een georganiseerd verband. Deze constatering pleit er volgens de reclassering voor om nader onderzoek te doen naar de oorzaken hiervan (bijvoorbeeld polarisatie, of ontbreken van structuren in de wijk). Inzet op het voorkomen van ondermijning, zoals met Preventie met Gezag kan in dit kader effectief zijn. Het is positief dat in het Coalitieakkoord 2026-2030 is afgesproken dat dit programma op gelijk niveau wordt doorgezet.